Prof. dr hab. Sławomir M. Mazur

Dziekan Wydziału Nauk o Bezpieczeństwie - Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
tel. +48.502.33.22.77; e-mail.: smazur@orange.pl; adres:30-960 Kraków 1, skrytka pocztowa nr 415

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Pana mgra inż. Zbigniewa PISKORA na temat „Systemy kontroli bezpieczeństwa w transporcie lotniczym w Polsce w latach 2015-2022„ - przygotowanej pod kierunkiem promotora Pana dra hab. inż. Zbigniewa CIEKANOWSKIEGO dr h.c. oraz promotora pomocniczego Pana dra hab. Dariusza BOGUSZA w Federacji Akademii Wojskowych w Gdyni

Podstawę formalna sporządzenia recenzji stanowiła uchwała Rady Dyscypliny Nauki o Bezpieczeństwie Federacji Akademii Wojskowych w Gdyni nr 8/2024 z dnia 22 marca 2024 roku oraz pismo Biura Federacji Akademii Wojskowych w Gdyni z dnia 22 maja 2024 roku.

Recenzja zawiera uzasadnienie spełnienia przez Doktoranta w rozprawie doktorskiej warunków określonych w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1789, ze zmianami, w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – Dz.U. z 2018 roku poz. 1669).

Rozprawa doktorska zatytułowana: *System kontroli bezpieczeństwa w transporcie lotniczym w Polsce w latach 2015-2022,* stanowi studium diagnozowania jednego z aspektów szeroko rozumianego bezpieczeństwa, jakim w tym wypadku jest bezpieczeństwo w transporcie. Ma ono bowiem znaczenie dla całokształtu funkcjonowania systemu

bezpieczeństwa narodowego. Samo zaś określone w tytule pracy bezpieczeństwo transportu, w tym przypadku lotniczego, jako jednego z elementów systemu wpisuje się w obszar istotnej dla współczesności problematyki, z racji, że zawiera się ono w problematyce bezpieczeństwa naszego kraju. Uznać należy tak zasadność ich podejmowania za szczególnie ważne i potrzebne zarówno w aspekcie rozważań teoretycznych, jak i praktycznych, co potwierdza w dalszej części swojej pracy Autor.

Tematyka określona tytułem pracy wydaje się zasadna szczególnie z jej praktycznych i teoretycznych względów. Wynika to z faktu dużej aktualności problemu i to z kliku powodów. Współczesny świat XXI wieku to okres rozwoju zagrożeń, ryzyk dla wysoko rozwiniętego cywilizacyjnie społeczeństwa. Jeszcze do niedawna słowo bezpieczeństwo kojarzyło się nam z brakiem zagrożenia militarnego. Dziś dodaje się do niego różne przymiotniki przez co powstają nowe kategorie bezpieczeństwa. W tej liczbie również bezpieczeństwo w transporcie, którego tematyce poświęcona jest recenzowana praca. Determinacja Doktoranta doprowadziła do powstania dysertacji, której temat w chwili obecnej jest istotny i zapewne z upływem lat potrzeba analizy wybranego zagadnienia będzie niezmiennie aktualna, gdyż wpływa na sprawność funkcjonowania elementów systemu bezpieczeństwa w naszym kraju podobnie jak i w świecie. Podstawowym argumentem skłaniającym do przeprowadzenia badań w tym zakresie, jest jak pisze Autor (str. 13), zaliczenie go do najszybciej rozwijającej się gałęzi transportu globalnego. Z uwagi na rosnącą liczbę operacji lotniczych w lotnictwie cywilnym konieczne jest zwrócenie uwagi na problem bezpieczeństwa w tym sektorze gospodarki. Istotnym jest także brak kompleksowych, jak pisze Autor opracowań i rozwiązań we współczesnym świecie, w którym istnieje wiele różnorodnych zagrożeń, ulegających nieustannym zmianom i modyfikacjom Przedstawione zostały uwarunkowania .

W ocenianej pracy określone zostały przez jej Autora dwie płaszczyzny dociekań: teoretyczna oraz empiryczna. W płaszczyźnie teoretycznej rozważania oparto o źródła i literaturę przedmiotu. Przedstawiono w niej uwarunkowania systemu kontroli, jak i zagrożenia z udziałem czynnika ludzkiego jak i bez jego udziału, prawne aspekty analizowanych obszarów, a także funkcjonowanie badanego systemu bezpieczeństwa. W dalszej części przedstawione zostały proceduralne i funkcjonalne aspekty kontroli w tym zachowania załogi, procedury kontroli w opiniach badanych, profilaktyka na rzecz poprawy bezpieczeństwa. Na zakończenie już w piątym rozdziale przedstawione zostały kierunki doskonalenia omawianej problematyki, rekomendacje w zakresie prawa lotniczego, zmiany w systemie kontroli i dotyczące systemu bezpieczeństwa lotniczego w zakresie strategii lotnictwa oraz zarządzania przestrzenia

w stosunku do nowych koncepcji. Zaś zasadniczą, teoretyczną metodą badań była tu analiza, synteza, indukcja, dedukcja, uogólnienia i porównania z wykorzystaniem dokumentów normatywnych oraz literatury odnoszącej się do bezpieczeństwa, analizy systemów i ich ewolucji. W latach 2015-2022. W płaszczyźnie empirycznej wykorzystano wyniki badań własnych odnoszące się do badanego tematu. Dokonano próby przedstawienia ewolucji analizowanego systemu bezpieczeństwa, jego skuteczności w zebranych opiniach oraz zarządzania zagrożeniami i błędam, a także koncepcje zmian i udoskonaleń procedury kontroli. Zaproponowane rozwiązania były własne autorskie koncepcję co zaliczam do szczególnie wartościowych w opiniowanej pracy. Wartym odnotowania jest fakt, iż Autor pracy jest ekspertem w badanej problematyce (jest instruktorem pilotem z wieloletnim doświadczeniem).

Zarysowany wymiar teoretyczny i praktyczny pracy doktorskiej koresponduje w pełni z jej tytułem, wpisuje się ona w stałą potrzebę systematyzowania, poszerzania i uaktualniania naszej wiedzy. Odnotować należy również w tym miejscu, że oceniana praca uzupełnia dotychczasowy stan wiedzy z zakresu rozwoju bezpieczeństwa w transporcie lotniczym na przestrzeni lat. Swoim zakresem, tematem oraz podstawowymi wynikami badań wpisuje się w zakres dyscypliny: nauki o bezpieczeństwie.

Rozprawa doktorska będąca przedmiotem oceny obejmuje łącznie 288 stron wraz z załącznikami (na 33 stronach). Bibliografia liczy łącznie 10 stron wyszczególnionych pozycji (w większości aktualne obejmujące monografie, publikacje zwarte krajowe i zagraniczne), 39 pozycji różnego rodzaju aktów normatywnych, prawnych), 94 pozycji wydawnictw zwartych, oraz 18 pozycji źródeł internetowych. Praca podzielona jest na pięć rozdziały, których treścią kolejno są:

1. *Metodologiczne aspekty rozprawy doktorskiej (ss. 18),*
2. *Uwarunkowania systemu kontroli bezpieczeństwa (ss. 66),*
3. *Funkcjonowanie systemu kontroli bezpieczeństwa w transporcie lotniczym (ss. 64),*
4. *Proceduralne i funkcjonalne aspekty systemu kontroli w transporcie lotniczym. (ss. 40),*
5. *Kierunki doskonalenia w systemie kontroli bezpieczeństwa w transporcie lotniczym (ss. 26).*

Autor przyjął ciekawą konstrukcję każdego z rozdziałów, gdyż po przeprowadzonych analizach i przeglądzie źródeł, każdy z nich kończy podsumowaniem. Pracę uzupełnia *zakończenie* (ss. 6), *wykaz bibliograficzny (ss. 10 w tym 94 pozycje i 39 źródeł prawnych)* oraz wzbogaca ją zestaw *tabel* (łącznie jest ich 5), *rysunków (*łącznie jest ich 18) oraz *wykresów*

(łącznie jest ich 25). Wszystkie pozycje literatury, jak i określone w wykazach tabele i wykresy są właściwie ponumerowane, opisane i znajdują się w tekście pracy. W załączeniu pracy znajdują się materiały metodologiczne (a to kwestionariusze ankiety oraz sprawozdania z przeprowadzonych 8 wywiadów eksperckich). W zakończeniu pracy zamieszczono *metryczkę rozprawy doktorskiej (łącznie 5 stron).* Pracę wzbogaca *wstęp* (ss. 6).

Ten układ pracy należy uznać za właściwy, zaś treść rozdziałów odpowiada ich tytułom. Kolejność przyjęta przez Autora w prezentacji rozdziałów jest logiczna i może być uznana za właściwą, choć w części odbiega od standardów w tym zakresie. Stanowi pełne rozwinięcie głównego problemu recenzowanej pracy oraz w znacznej części określonych w niej problemów szczegółowych.

Praca została tak skonstruowana, że po określonej we wstępie celowości podjętych badań i zasadności sformułowanego tematu przedstawiono w pierwszym rozdziale „metodologiczne aspekty rozprawy doktorskiej" (co wydaje się nie standardowym rozwiązaniem, ale nie należy tego postrzegać jako usterki pracy).

Autor w poszczególnych rozdziałach przedstawiał nam zasadniczo rozważania nad tematyką pracy jak i częściowo nad sformułowanymi problemami badawczymi. Lektura pracy zasługuje na dużą uwagę i uznanie. Rozprawa doktorska opracowana przez Pana mgra inż. Zbigniewa Piskora pod kierunkiem znamienitego Promotora jakim jest dr hab. inż. Zbigniew Ciekanowski i przy wsparciu promotora pomocniczego Pana dr hab. Dariusza Bogusza jest zadaniem zarówno ambitnym, jak i bardzo trudnym. Podjęcie tej tematyki przez jedną osobę niewątpliwie zasługuje na słowa uznania.

Odnosi się wrażenie, że Autor podjął trud przeanalizowania zbyt szerokiego zakresu w omawianej tematyce, co mogłoby starczyć na kolejne Jego prace naukowe. Wydaje się również, iż specyfika tematu wywołuje u czytelnika oczekiwanie pełnej diagnozy jak i prezentacji autorskiej koncepcji modelowej dla głównego problemu badawczego. Sądzę jednak, że Autor w rozpoczętej penetracji naukowej interesujących go zagadnień kolejne prace poświęci już uszczegółowieniu samego systemu jak i roli poszczególnych jego elementów, a także nowatorstwu w praktycznym funkcjonowaniu systemu oraz zdiagnozowanych w dysertacji jego problemów. Pewne zawarte w pracy oceny czy wnioski wydają się trochę na wyrost, brakuje w nich uzasadnienia w materiale empirycznym.

W zakresie metodologii pewien niedosyt powoduje zbyt mała jej objętość, zaledwie 18 stron (która w rozprawie doktorskiej jest przecież szczególnie istotna). Bez powołania się na literaturę dyskusyjnymi pozostają m.in. wybrane metody badawcze wskazane przez Autora.

W tej części można zauważyć pewne niezręczności (np. powinny być wymieniane metody badawcze (spis treści pkt. 1.3, str. 26-27), a Autor prezentuje tu techniki badawcze, choć na kolejnej stronie pisze o zastosowanych metodach (str. 18,27), których na wcześniejszych stronach nie spotkałem (np. ankietowanie, to metoda sondażu diagnostycznego). Ale przecież w pracy rozdział „metodologiczny", a w nim sformułowane problemy badawcze jest pierwszym a dopiero w kolejnym Autor sięga do literatury. Problemy szczegółowe wydaje się, że nie wynikają z problemy głównego, a niektóre z nich nie wymagają badań gdyż są określone w stosownych dokumentach (np. problem 1, 2, 5, 6 str. 24-25).

Zabrakło w nim informacji o choćby sposobie doborze próby i zasadach (kanonach) zastosowanych w nich by była ona reprezentatywna dla badanej populacji. W rozdziale tym nie określono zmiennych i wskaźników. Mam też pewien niedosyt z zaprezentowanego spisu treści rozdziałów i podrozdziałów, gdyż nie odpowiadają sformułowanym w pracy problemom badawczym, a w zakończeniu nie odnalazłem odpowiedzi na problemy, ani też weryfikacji hipotez, co Autor zapowiedział w rozdziale pierwszym (str. 27). Rozdział trzeci zawiera rozważania teoretyczne w oparciu o literaturę, a brak tu odwołania do badań empirycznych. Zaś rozdział czwarty zawiera prezentacje wyników badań ankietowych, w którym są one przedstawione w tabelach i dublowane w wykresach. Zastosowanie w większości pytań zamkniętych, co nie pozwoliło na inne wypowiedzi respondentów, nie uwzględniono w nim także analizy wynikającej z pytań zawartych w metryczce ankiety. Mamy tam opracowane głównie odpowiedzi na pytania ankietowe, nie zaś ich analizę wg. problemów badawczych, a jeśli nawet nie odwołujemy się do problemów to zebrany materiał powinna być przedmiotem analizy i wniosków, nie zaś samej informacji. W podrozdziale 4.3 (str. 194) zapowiedziano „wyniki badań …", a pomieszczono tam jedynie teorie i analizę literatury, podobnie w rozdziale piątym (str. 207). Słabiej zaprezentowane są przeprowadzone wywiady eksperckie pomieszczone w formie sprawozdania w załączniku nr 2 w aneksie (str. 257). Uwzględniając bogate doświadczenie Autora z obszaru badanej problematyki zasadnym byłoby może wzbogacenie treści o wyniki przeprowadzonych przez niego obserwacji zachodzących zmian. Na koniec prezentowanych sugestii uwaga do zapisu na str. 21, nauki o bezpieczeństwie nie zostały wyłonione z nauk o stosunkach międzynarodowych i od paru już lat klasyfikacja nie obejmuje obszarów nauk, które zostały zlikwidowane.

Reasumując, stwierdzić mogę, iż Autor wykazał się dobrą znajomością literatury oraz umiejętnością posługiwania się nią w sposób krytyczny i analityczny, co świadczy o dobrym jego przygotowaniu do pracy naukowej. Przeprowadzone badania empiryczne, które jak sądzę

będą kontynuowane pozwoliły mu na przeprowadzenie właściwego wnioskowania z pełnym zrozumieniem podjętej problematyki badawczej. Uzyskane wyniki zarówno w części teoretycznej jak i praktycznej są cenne i znacząco wzbogacają wiedzę w zakresie nauk o bezpieczeństwie. Konstrukcja pracy oraz sposób opracowania materiału empirycznego zgodnie z przyjętą metodologią pozwoliła na osiągnięcie założonych celów i częściowe zweryfikowanie hipotez. Język pracy jest zrozumiały i poprawny. W pracy odnotowałem drobne uchybienia zgłoszone Autorowi pod rozwagę, które jednak nie umniejszają wartości opracowania oraz jego oceny.

Proponowany zestaw pytań dla Doktoranta (do zadania w trakcie publicznej obrony):

1) W oparciu o posiadane doświadczenie oraz wyniki przeprowadzonych badań jak by Pan udoskonalił dotychczasowy, tradycyjny system kontroli bezpieczeństwa w transporcie lotniczym?
2) Proszę omówić jaką główna metodę badań Pan zastosował w swojej pracy oraz jakie techniki i narzędzia badawcze?
3) Jak Pan sformułuje brakujące hipotezy do określonych w pracy szczegółowych problemów badawczych?

Po dokonaniu analiz przedłożonej pracy (zgodnie z określonym na wstępie przedmiotem recenzji) oraz jej zgodności z obowiązującymi przepisami przedkładam **jednoznaczną konkluzje, że odpowiada ona w pełni ustawowym warunkom stawianym rozprawom doktorskim**.

Doktorant swoją rozprawą doktorską wpisuje się w zakres problematyki nauk o bezpieczeństwie, praca zaś stanowi próbę nowatorskiego, a zarazem systemowego podejścia do problematyki bezpieczeństwa w transporcie lotniczy a szczególnie kontroli systemu. Jest ona oryginalnym rozwiązaniem podjętego problemu naukowego. Powinna stanowić materiał analityczny udostępniony instytucjom odpowiedzialnym w naszym kraju za ta problematykę, zaś jej tematyka powinna być przez Autora nadal kontynuowana. Przedłożona praca pozwala uznać umiejętności Autora do samodzielnego podejmowania pracy naukowej.

Stwierdzam, ze rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz.U. z 2021 roku poz.478) oraz art.13 ust. 1, ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz

o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2017 roku poz. 1789 z poz. zm.), w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku - przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 roku poz. 1669).

Stawiam wniosek o dopuszczenie Pana mgr inż. Zbigniewa Piskora do publicznej obrony recenzowanej rozprawy.

Kraków, dnia 27 maja 2024 roku